Παιδαγωγική ομάδα «ΤΟ ΣΚΑΣΙΑΡΧΕΙΟ»

Ξεκινώντας με την Παιδαγωγική Φρενέ

Γιατί;

Πώς;

Παιδαγωγική ομάδα «ΤΟ ΣΚΑΣΙΑΡΧΕΙΟ»

Ξεκινώντας με την Παιδαγωγική Φρενέ

Γιατί;

Πώς;

Συντονισμός - επιμέλεια:

Patrick Aslanian, Catherine Chabrun, François Le Ménahèze, André Mathieu, Catherine Mazurie, Florence Saint Luc

Μετάφραση: **Χάρης Παπαδόπουλος**, Σχολικός Σύμβουλος

Σημείωση: στην απόδοση στην ελληνική γλώσσα για να μην βαρύνει το κείμενο με διπλούς γραμματικούς τύπους χρησιμοποιούνται εναλλάξ στις ενότητες του βιβλίου το θηλυκό και αρσενικό γραμματικό γένος

Editions ICEM – Pédagogie Freinet

Nantes, 2005

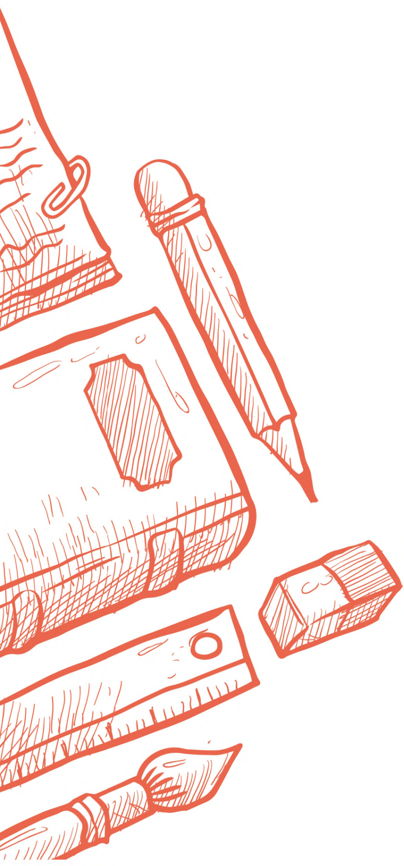
Σελιδοποίηση, σχεδιασμός εξωφύλλου: **Λίζα Παντελιάδου** (behance.net/lizapan)

Παιδαγωγική ομάδα «Σκασιαρχείο»

Αθήνα, 2017

ISBN 978-618-83056-1-8

Πίνακας περιεχομένων

Προοίμιο

Αυτό το έργο φιλοδοξεί να είναι ένα εργαλείο όσο γίνεται περισσότερο κοντινό στα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες της κάθε εκπαιδευτικού, εκπαιδεύτριας, γονιού… που επιθυμεί να προσεγγίσει την παιδαγωγική Φρενέ. Φιλοδοξεί επίσης να είναι ένα σημείο στήριξης για το ξεκίνημα μέσα στην τάξη, στον χώρο εργασίας, μιας παιδαγωγικής (που σε μια πρώτη φάση, αναμφίβολα, δεν θα λέγεται παιδαγωγική Φρενέ) η οποία θα εγκαταστήσει νέους δρόμους ανακάλυψης, εκμάθησης, αυτονομίας για κάθε παιδί, κάθε έφηβο.

Στην επαφή μας μ' αυτό το επάγγελμα, είμαστε σημαδεμένες από τη διαδρομή μας, τις εμπειρίες μας, την ευαισθησία μας. Δικαιούμαστε λοιπόν να εισέλθουμε από τον προσωπικό μας δρόμο σε μια παιδαγωγική που χαρακτηρίζεται από πολυπλοκότητα αλλά και από συνοχή και φρόνηση.

Τα κείμενα του βιβλίου θα σας επιτρέψουν να σχηματίσετε μια ιδέα για την παιδαγωγική Φρενέ του σήμερα, τις θεμελιώδεις αρχές της, αλλά και ποικίλες προσεγγίσεις, εργαλεία, μαρτυρίες…

Καθ' όλη τη διάρκεια της ανάγνωσης κάποια κείμενα σε ξεχωριστά πλαίσια αποτελ*ούν τον οδηγητικό ιστό που στοχεύει να* υπογραμμίσει κάποια βασικά σημεία, κάποια αναντικατάστατα περάσματα στο ξεκίνημα της παιδαγωγικής Φρενέ.

Το έργο αυτό περιλαμβάνει λοιπόν ταυτόχρονα δυνατότητες να κινηθεί κανείς σε πολλαπλά επίπεδα: ως προς την τάξη που τον ενδιαφέρει, ως προς κάποια βασική αρχή που θέλει να δουλέψει στην τάξη του, ως προς το σχολείο, αλλά και ως προς την διδακτέα ύλη! - παρότι ο όρος αυτός ειλικρινά δεν μας αρέσει στο πλαίσιο μιας παιδαγωγικής που αντιμετωπίζει το παιδί, τον νέο, μέσα στην καθολικότητά του. Ξέρουμε, ωστόσο, ότι κάποιοι από εκεί θα ξεκινήσουν.

Δύο επίπεδα προσέγγισης είναι δυνατά:

- μια πρώτη βαθμίδα («**ξεκινώντας**») προορισμένη για εκείνους που ξεκινούν, που αρχίζουν να ανακαλύπτουν
- μια δεύτερη βαθμίδα («**εμβαθύνοντας**») που επιτρέπει ταυτόχρονα την εμβάθυνση στις πρακτικές και την συνέχεια του στοχασμού.

Αυτό το έργο είναι προϊόν συνεργατικής εργασίας. Μία ομάδα εκπαιδευτικών του ICEM επέλεξε ντοκουμέντα κατάλληλα να εικονογραφήσουν όψεις της παιδαγωγικής Φρενέ και τα οργάνωσε για να επιτρέψουν τις δύο αναγνωστικές διαδρομές.

«Η παιδαγωγική Φρενέ: ιδέες, ένα κίνημα πάντα σε δράση και σε συνεχή εξέλιξη».

Αρχίζοντας

Όλοι έχουμε ξεκινήσει κάποτε, οι ευκαιρίες δεν λείπουν στη ζωή: ομιλία, περπάτημα, σχολείο, ποδήλατο, επάγγελμα… Αν θυμόμαστε αυτές τις απαρχές, είναι γιατί η κάθε μια σημαδεύει μια ρήξη με την προηγούμενη ζωή μας. Το πέρασμα αυτό έρχεται μετά από ψηλάφισμα· και κάθε ικανότητα που αποκτάται μπορεί να βελτιωθεί παραπέρα. Δεν θα μας περνούσε απ' το μυαλό να ζητήσουμε από τον «αρχάριο ποδηλάτη» να ριχτεί στην πρώτη κατηφόρα για να χρονομετρήσουμε την επίδοσή του.

Ξεκίνημα λοιπόν σημαίνει ότι τολμάει κανείς την ρήξη, αφήνει τους φόβους του, αποκτά εμπιστοσύνη, βρίσκει καινούριες ασφάλειες.

Για να πειστούμε γι' αυτό αρκεί να ξαναφέρουμε στον νου τον τρόπο που εμείς ξεκινήσαμε στην παιδαγωγική Φρενέ, τις μαρτυρίες που σχετίζονται με τις ανταλλαγές, τις συναντήσεις, τα διαβάσματα.

Για να αρχίσουμε, οι περισσότεροι από μας στηρίχθηκαν σε μια τεχνική: «Εγώ ξεκίνησα με το "Τι Νέα;" (δες την συνέντευξη)…», «Εγώ έστησα εργαστήρι έκφρασης…», «Α, εμένα μου φάνηκε σημαντικό το Συμβούλιο…», «φτιάξαμε μια εφημερίδα με την τάξη μου…», «σταμάτησα τα μηνιαία διαγωνίσματα, την ορθογραφία…», «άφησα το εγχειρίδιο…».

Αλλά ο Σελεστέν Φρενέ μας εξηγεί ότι αυτή η παιδαγωγική δεν μπορεί να περιοριστεί στην χρήση εργαλείων και τεχνικών δίχως ένα πνεύμα που να εξασφαλίζει την συνοχή τους.

«Γιατί» και «Πώς» ξεκινάει κανείς; οι απαντήσεις σ' αυτή την διπλή ερώτηση φαίνονται σημαντικές, ακόμη κι αν δεν μοιάζουν απαραίτητες για να ξεκινήσει κανείς. Ο καθένας ενεργεί με την δική του ευαισθησία: ο τάδε συνάδελφος μπορεί να εγκαινιάσει μια τεχνική γιατί τον διευκολύνει στην πράξη, ένας άλλος αρχίζει μελετώντας τις αξίες, τις βάσεις της παιδαγωγικής Φρενέ, γιατί αυτή η πιο πλατιά ματιά τού επιτρέπει να επιλέγει τις πρακτικές του με πιο ξεκάθαρο τρόπο.

Αλλά αυτές οι πρακτικές προσεγγίσεις δεν αρκούν από μόνες τους. Χρειάζεται να διαλογισθούμε πάνω σε περισσότερους άξονες:

- τον παιδαγωγικό, ασφαλώς: τεχνικές, εργαλεία, διαχείριση της ομάδας, οργάνωση της τάξης…
- τον πολιτικό: δέσμευση, φιλοσοφία ζωής, δημοκρατικός διάλογος, υπευθυνότητα…
- τις αξίες: συνεργασία, σεβασμός, ελευθερία, δίκαιο, αυτονομία, αλήθεια…
- την τοποθέτησή μας, τις στάσεις που υιοθετούμε στην καθημερινή εργασία μας: υποδοχή, συνοδεία, άνοιγμα, προσπάθεια, αναγνώριση, επιθυμία…
- την αλλαγή στάσης που γίνεται πιο εύκολα με την βοήθεια των άλλων: συνεκπαίδευση μέσα στην ομάδα, επένδυση σε μια ομάδα εργασίας, συμμετοχή στην κατασκευή ενός εργαλείου, κτλ.

Συνεργατικό ξεκίνημα... για αυτομόρφωση, για αυτοαξιολόγηση.

Όμως αυτές οι πρακτικές προσεγγίσεις δεν αρκούν από μόνες τους. Αυτό που πρέπει να εξετάσουμε κριτικά, να «ξαναεπισκεφθούμε», είναι η ματιά μας πάνω στο παιδί, στον έφηβο, στην εργασία μας ως εκπαιδευτικοί, για να καταλάβουμε αυτό που συνιστά την ίδια την ουσία της παιδαγωγικής Φρενέ: δικαίωμα στην έκφραση, στο λάθος, αναγκαιότητα της έρευνας, της αντιπαράθεσης, της ψηλάφησης.

Η εμπειρία των άλλων θα επιτρέψει στους συναδέλφους να ξεκινήσουν, να τολμήσουν αυτήν την παιδαγωγική, συναντώντας ξανά την τάξη τους με το κεφάλι τους γεμάτο σχέδια.

Μοιραστείτε την εμπειρία σας, μεταβιβάστε την...

***François Le Ménahèze**, εκπαιδευτικός της ομάδας Φρενέ A. Guépin Nantes (44), με βάση ένα κείμενο που γράφτηκε για το έντυπο «Le Nouvel Educateur».*

1. Παιδαγωγική Φρενέ: μια εκπαίδευση/μια παιδαγωγική της εργασίας

«...Στην πρακτική του ωστόσο, το Σχολείο σπάνια ξεπερνάει τον παραδοσιακό βερμπαλισμό, και οι προσπάθειες να ξεφύγουμε απ' αυτόν πολύ συχνά μας οδήγησαν σ' αδιέξοδα. Απ' την αρχή του αιώνα μάταια αναζητούμε λόγους ύπαρξης και κινητήρια δύναμη για μια καινούρια παιδαγωγική, που δοκίμασε δίχως επιτυχία την άμιλλα και τις κατατάξεις, τις οπτικοακουστικές μεθόδους, την δραστηριότητα ή το παιχνίδι... Αλλά στο μεταξύ, το Μοντέρνο Σχολείο προετοίμασε μεθοδικά τα εργαλεία και τις τεχνικές της παιδαγωγικής της εργασίας· εισήγαγε και ανέπτυξε σε χιλιάδες σχολεία μια μορφή εκπαίδευσης και κουλτούρας που έκτοτε εμφανίζεται ως η απάντηση του μέλλοντος – και του κοντινού μέλλοντος – στα δραματικά επείγοντα προβλήματα της προετοιμασίας των νέων γενεών για την τεχνική, κοινωνική και ανθρώπινη αποστολή τους.

Πριν 20 χρόνια η εκπαίδευση της εργασίας δεν ήταν ακόμη παρά μια ενθουσιαστική υπόσχεση. Σήμερα είναι μια πραγματικότητα...»

***Σελεστέν Φρενέ**, πρόλογος στο* Η εκπαίδευση της εργασίας, *1967*

«Πώς θέλετε να μπορούν τα παιδιά να επωφεληθούν στη στιγμή από τα μαθήματά σας; Θα πρέπει σίγουρα τα στοιχεία που τους προσκομίζετε να προσληφθούν, να διαλυθούν, να φιλτραριστούν αργά, να ενσωματωθούν στους χυμούς του φυτού, οι οποίοι στο τέλος θ' ανέβουν εμπλουτισμένοι. Και εκείνη τη στιγμή, άλλωστε, ούτε που θα ξεχωρίζετε πια μέσα στην ανάπτυξη το ιδιαίτερο μέρος της δικής σας παρέμβασης. Αλλά το ουσιαστικό δεν είναι ότι η ανάπτυξη απαντάει στις επιθυμίες σας;

Το σχολείο είναι πιεσμένο, πολύ πιεσμένο. Είναι αλήθεια ότι υπάρχουν έλεγχοι σχολαστικοί από αρχιεπιστάτες, που, όπως στην βιομηχανία, απαιτούν νόρμες παραγωγής και μια ορισμένη κανονικότητα της προσπάθειας...

... Θα ήθελα αυτή η εκπαιδευτική μέθοδος μέσω της εργασίας να δοκιμαστεί μια μέρα νόμιμα, και θα βλέπαμε τότε αν δεν μόρφωνε καλύτερα τα παιδιά μας, αν δεν ενδιέφερε πολύ περισσότερο τους μαθητές απ' ότι οι πιο πρωτότυπες πρακτικές σας! Γιατί δεν θα συμβούλευα να αναζητούμε το πρωτότυπο, αλλά περισσότερο το κανονικό, το φυσικό, το απλό· αυτό που είναι τόσο κανονικό, τόσο φυσικό, τόσο απλό που ούτε καν η ιδέα του δεν θα περνούσε απ' το μυαλό όλων αυτών που φτιάχνουν συστήματα, που, όπως τα φιλοσοφικά συστήματα, συγκρούονται και καταστρέφονται αμοιβαία».

Σελεστέν Φρενέ, Η εκπαίδευση της εργασίας, *1967*

2. Παιδαγωγική Φρενέ: η ζωή εισέρχεται στο σχολείο...

*από την **Fabienne Bureau**, νηπιαγωγό, Mons-en-Baroeul, 59*

«Στην αρχή ήταν η θέληση να μην βλέπεις τα παιδιά να κάνουν όλα το ίδιο πράγμα την ίδια στιγμή.

Δεν θέλεις να είσαι εκείνο το πρόσωπο που κατέχει, μόνο αυτό, την γνώση και την μεταβιβάζει στους μαθητές.

Θέλεις να έχουν τα παιδιά την επιλογή, τον χρόνο να υλοποιήσουν ένα σχέδιο εργασίας που διάλεξαν.

Για τον εκπαιδευτικό, αυτό σημαίνει: να προβλέψει ένα πλαίσιο εργασίας που θα επιτρέψει στα παιδιά μιας τάξης να χειριστούν, να αναζητήσουν, να συγκρίνουν· να διαμορφώσει την τάξη του ώστε τα παιδιά να μπορούν να έχουν πρόσβαση κατά τρόπο αυτόνομο στο υλικό, με κανόνες και οδηγίες χρήσης και εργασίας.

Το να δουλεύεις με την παιδαγωγική Φρενέ, σημαίνει ότι επιτρέπεις στη ζωή να μπει μέσα στην τάξη, οργανώνοντας στιγμές διαλόγου, ανταλλαγών, παρουσιάσεων, συνεργασίας (συνεντεύξεις, παρουσιάσεις, εργαστήρια κατασκευών, ψηλαφήσεις), στιγμές που τα παιδιά είναι δρώντα πρόσωπα σε σχέση τόσο με την δική τους παραγωγή όσο και με των άλλων.

Η επιστροφή στην ομάδα είναι μια βοήθεια, μία ώθηση για τον μαθητευόμενο. Το να δουλεύεις με την παιδαγωγική Φρενέ, σημαίνει ότι βάζεις τη ζωή μέσα στην τάξη λαμβάνοντας υπόψη το βίωμα του κάθε παιδιού. Τα βιωμένα γεγονότα είναι αυτά που θα του επιτρέψουν να έχει σημεία αναφοράς στην προσέγγιση των εννοιών.»

Τα γεγονότα μπαίνουν μέσα στην τάξη...

*Από τον **Nicolas Go,** επιμορφωτή IUFM Draguignan, απόσπασμα από ένα κείμενο πάνω στην «υποδοχή του γεγονότος μέσα στην τάξη».*

Ας πάρουμε το παράδειγμα ενός παιδιού που παρουσιάζεται στο σχολείο, το πρωί, με μια φωλιά που βρήκε σ' έναν θάμνο. Πρόκειται a priori για ένα απλό γεγονός. Μια εκπαιδευτική δομή «αντι-γεγονοτική» δεν διαθέτει καμιά στρατηγική υποδοχής: ο καθηγητής, στην καλύτερη των περιπτώσεων, θα μπορούσε να έχει επαινέσει ευγενικά την μαθήτρια, να της έχει προτείνει να αφήσει την φωλιά σε μια εταζέρα για λίγες μέρες, μέχρις ότου τελικά γίνει, ελλείψει νοήματος, ένα αντικείμενο όπως τα άλλα· θα μπορούσε λοιπόν να απομείνει εκεί εσαεί, και να καλυφθεί με σκόνη, είτε να την ξαναπάρει το παιδί, που πιθανότατα θα την πετάξει για τον ίδιο λόγο· ο καθηγητής θα θυμίσει αναμφίβολα ότι «σήμερα το πρωί πρέπει να τελειώσουμε το μάθημα της γραμματικής, έχουμε ήδη μείνει πίσω σε σχέση με το πρόγραμμα». Δεν θα έχει υπάρξει γεγονός, παρά ένα απλό καθημερινό συμβάν, στερημένο από το ενδεχόμενο νόημά του για την ομάδα, ένα συμβάν το οποίο αποβλήθηκε αμέσως μέσα από τον προγραμματικό μηχανισμό της τάξης, με την συγκατάθεση όλων, και για το καλό όλων, αφού πρέπει να «ολοκληρώσουμε το πρόγραμμα». Σ' αυτή την εκδοχή, η φωλιά δεν έγινε ούτε καν ένα διδακτικό αντικείμενο, και η πίεση της δομής ασκείται όχι για την μελέτη του αντικειμένου αλλά για τον αποκλεισμό του...

Ο καθηγητής θα μπορούσε να έχει υποδεχθεί το γεγονός, εκμεταλλευόμενος την ευκαιρία για να πει δυο λόγια για τις φωλιές σ' όλη την τάξη, σαν μια πρωτότυπη πληροφόρηση, ή ακόμη προτείνοντας στην μαθήτρια να παρουσιάσει την δική της αναφορά, περιγράφοντας πού και πώς βρήκε την φωλιά, εκθέτοντας αυτά που ξέρει σχετικά.

Θα είχε ξαναπιάσει στη συνέχεια το μάθημά του, με μια μικρή καθυστέρηση ως προς το πρόγραμμα. Το πράγμα σ' αυτή την περίπτωση, αναμφίβολα, θα ήταν προτιμότερο και καλοδεχούμενο, αλλά ο δημιουργικός χαρακτήρας του γεγονότος θα ήταν πάλι περιορισμένος. Θα είχε παραμείνει ένα γεγονός «δίχως επαύριο». Απ' την άλλη, θα είχε ξεδιπλώσει ολόκληρο το δυναμικό του αφήνοντας χώρο σ' αυτό που, για παράδειγμα, ο Σελεστέν Φρενέ αποκαλούσε η εκμετάλλευση ενός «πλέγματος ενδιαφερόντων».

Η πλήρης υποδοχή του γεγονότος συνίσταται κατ' αυτήν την έννοια στο να προκαλέσει κανείς τα ερωτήματα (που στους κόλπους μιας ομάδας με σχετική εμπειρία αυτών των πρακτικών εκδηλώνονται αυθόρμητα). Ιδού τι θα μπορούσε να έχει συμβεί: «- Πού την βρήκες; - Σ' έναν θάμνο κοντά στο σπίτι μου. – Σ' έναν θάμνο; Στα δέντρα δεν είναι οι φωλιές; - Βρίσκονται και στα δέντρα και στους θάμνους, και γιατί; - Από τι είναι φτιαγμένη; - Δεν ξέρω, θα πρέπει να την χαλάσουμε για να δούμε. – Α! έχει δυο φτερά μέσα, από τι πουλί είναι; - Πρέπει να το ερευνήσουμε, ίσως δεν είναι τα δικά του, κτλ.»

Ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να έχει συμμετάσχει στα ερωτήματα, να προτείνει πεδία έρευνας, όπως η αναπαραγωγή, η κατοικία, η μετανάστευση, προσέχοντας να μην παρεμβαίνει πολύ και να μην επιβάλλει τα ερωτήματά του. Αν ξέρει να περιμένει και απλά να συνοδεύει ή να οδηγεί θα δοθούν πολλές ευκαιρίες, με την ευκαιρία της αναζήτησης, να εμπλουτιστούν οι ερωτήσεις.

Πράγματι, μετά την υποδοχή του γεγονότος (που συνίσταται στο να μην αποκλείεις ή καθιστάς ουδέτερο το συμβάν), μια δεύτερη διδακτική στρατηγική παρουσιάζεται: αυτή που συνίσταται στο να καθοδηγείς τις μαθήτριες στους ψηλαφισμούς τους, σεβόμενος το ρυθμό της αναζήτησής τους (πράγμα που σημαίνει να μην βιάζεις το βήμα).

Έρχεται λοιπόν κανείς αντιμέτωπος με μια διπλή αβεβαιότητα: αυτή που σχετίζεται με το τυχαίο του γεγονότος και την απρόβλεπτη εμφάνισή του και αυτή που σχετίζεται με το τυχαίο των ψηλαφισμών που προκύπτουν, υπό την μορφή ερευνών, ανάλογα με τα ερωτήματα και τις υποθέσεις. Η φωλιά θα μετρηθεί και θα ζυγιστεί; Θα διαλυθεί και θα αναλυθεί; Θα αναζητηθούν κι άλλες φωλιές και θα γίνουν αντικείμενο παρατήρησης στη φύση, όπως ενδεχόμενα και οι μετακινήσεις των πουλιών – πράγμα που συνεπάγεται κάποια έξοδο από την τάξη;

Τα παιδιά θα αναζητήσουν ντοκουμέντα στην σχολική βιβλιοθήκη, στο σπίτι, ή αλλού, θα τα διαβάσουν, συγκρίνουν, συνοψίσουν, παρουσιάσουν, μεταβιβάσουν και ανταλλάξουν με ενδεχόμενους ανταποκριτές, μέσω φαξ, μέηλ, επιστολών; Θα κατασκευάσουν φωλιές ή θα τις αναδημιουργήσουν με διαφορετικά υλικά, θα τις αναπαραστήσουν με ζωγραφική, θα κατασκευάσουν σφυρίχτες με τον ήχο πουλιών, θα δημιουργήσουν τραγούδια, κείμενα, απαγγελίες;

Αδύνατον να προβλέψεις. Είναι αρκετό να προμηθεύσει η δασκάλα στις μαθήτριες όλα τα μέσα για να εξερευνήσουν σε βάθος τα διάφορα πεδία, με τις ιδιαίτερες απαιτήσεις τους: επιστημονικό, εικαστικό, ποιητικό, τεχνικό, μουσικό, κτλ, στις ποικίλες διαστάσεις του ορθολογικού, του συμβολικού, του φανταστικού, του συναισθηματικού, του γνωστικού, του σωματικού, του υλικού, κτλ.

Κείμενα που προσφέρουν κάποια σημεία-κλειδιά στο ξεκίνημα της παιδαγωγικής Φρενέ

- **ο καθένας με την δική του «πύλη εισόδου», το δικό του ξεκίνημα..., ανάλογα με την προσωπικότητά του, τις εμπειρίες του, τις ανάγκες του, τις σιγουριές του.**
- **αρχίστε από μία αλλαγή... όχι όλα μαζί.**
- **μην μένετε μόνος: ανταλλάξτε, δικτυωθείτε, συνεργαστείτε...**
- **έχετε πάντα στο νου πόσο σύνθετη είναι μια τάξη, ιδιαίτερα όταν δουλεύεις με την παιδαγωγική Φρενέ.**
- **Να υποδέχεστε τον λόγο, την έκφραση, τη ζωή του παιδιού εξασφαλίζοντας στο πρόγραμμα τον χρόνο για μια ενεργητική ακρόαση όλων.**

Αλλά όλα αυτά δεν μας απαλλάσσουν από τον στοχασμό πάνω στις αξίες, την πολιτική και παιδαγωγική δέσμευση, τις στάσεις μας μέσα στην τάξη.

3. Παιδαγωγική Φρενέ: μια ακριβής οργάνωση

Προϋποθέσεις επιτυχίας

«Η ελεύθερη δραστηριότητα είναι η βάση της οργάνωσης της σχολικής κοινότητας αλλά δεν είναι δυνατή παρά μόνο κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις που να ευνοούν την εγκατάσταση και την οργάνωση.

Τάξεις με πολύ μεγάλο αριθμό παιδιών, σε χώρους πολύ περιορισμένους, δεν μπορούν κατά κανένα τρόπο να ταιριάζουν με τις νέες τεχνικές εργασίας...

Να γιατί έχουμε θέσει την υλικοτεχνική υποδομή στην βάση των διεκδικήσεων του Σχολείου του λαού...»

***Elise Freinet**, Η διαδρομή του Σελεστέν Φρενέ*

«Η αναζήτηση ενός σχολικού περιβάλλοντος προσαρμοομένου στους οτόχους της ελεύθερης έκφρασης και των αυτο-οργανωμένων δραστηριοτήτων, η αναζήτηση δομών, τεχνικών, εργαλείων, υλικών που να επιτρέπουν μαθήσεις αναγκαίες στην συνολική ανάπτυξη του παιδιού, αποτελούν τα θεμέλια της δράσης μας.»

***Jean Le Gal**, υπεύθυνος για τα Δικαιώματα του παιδιού στο ICEM*

Εργαλεία και τεχνικές

*Από τον **André Mathieu**, εκπαιδευτικό Φρενέ στο Λύκειο· το κείμενο δημιουργήθηκε στο πλαίσιο πρακτικής άσκησης για επιμόρφωση εκπαιδευτικών*

Οι τεχνικές της παιδαγωγικής Φρενέ επιτρέπουν:

- να δίνεις τον λόγο
- να δίνεις χρόνο και αυτονομία
- να εγκαθιδρύεις μια συνεργατική πειθαρχία και το μοίρασμα της εξουσίας
- να θέτεις «προβλήματα»
- να κατακτάς άλλες γνώσεις, μέσα από την ελεύθερη έκφραση και τον πειραματισμό

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΚΜΑΘΗΣΗΣ

- Φάκελοι αυτοδιόρθωσης
- Φυλλάδια προγραμματισμένης εργασίας
- Εργαλεία τεκμηρίωσης
- Λογισμικά
- Ορθογραφικοί κατάλογοι…

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

- Πλάνα
- Πλάνα εργασίας
- Οργανογράμματα
- Ημερολόγιο τοίχου
- Τετράδιο Συμβουλίου
- Ιστογράμματα
- Περιεχόμενο των φακέλων

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

- Πλάνο εργασίας
- Δοκιμασίες (τεστ)
- Κλίμακες αξιολόγησης
- Πιστοποιήσεις (Brevets)

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

- Σημειωματάριο έκφρασης
- Τυπογραφείο
- Επεξεργαστής κειμένου, φαξ, διαδίκτυο

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

- Καρτέλες-οδηγοί υπευθυνοτήτων, αλληλογραφίας, έρευνας, παραγωγής…

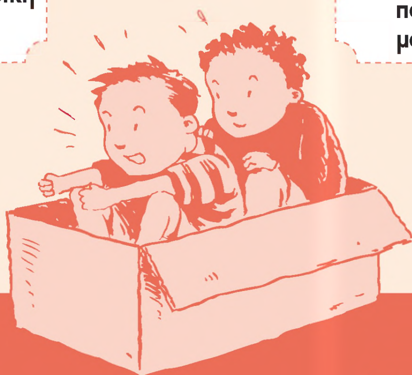
ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

- Ελεύθερο σχέδιο
- Συνέντευξη
- Ελεύθερο κείμενο
- Ηχητική δημιουργία
- Σωματική έκφραση
- Δραματική έκφραση
- Οπτικοακουστική δημιουργία
- Χειρωνακτική και τεχνική δημιουργία
- Μαθηματική ή πληροφορική δημιουργία...

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

- Σχολική αλληλογραφία
- Ταξίδι – ανταλλαγή
- Τεχνικές σύνθεσης και αναπαραγωγής
- Ραδιοφωνικές τεχνικές
- Βίντεο
- Τηλεματική
- Φαξ
- Τεχνικές παρουσίασης στην ομάδα: ομιλίες, παρουσιάσεις, άλμπουμ, μακέτες...

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

- Προτροπή για ερωτήματα: κουτί ερωτήσεων, υποδοχή ευρημάτων και γεγονότων
- Περιπατητικές τάξεις, ομαδικές έξοδοι
- Προσωπικές έρευνες
- Φυτέματα και εκτροφή ζώων στο σχολείο
- Επιστημονικός πειραματισμός
- Εργασία με την επικαιρότητα

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΗΣΗΣ

- Προσωπικά σχέδια εργασίας
- Προγραμματισμένα εργαλεία αυτοδιόρθωσης
- Πληροφορική
- Υλικά τεκμηρίωσης και η τακτοποίηση τους...

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΖΩΗΣ

- Οργάνωση εργαστηρίων
- Πλάνα εργασίας
- Πλάνα ατομικών εργασιών
- Αξιολογήσεις, πιστοποιήσεις (brevets)
- Δομή της συνεργατικής τάξης, Συμβούλια, υπεύθυνοι...

Προσπαθώ να θέτω την εργασία, τη ζωή στο κέντρο της πρακτικής μου:

- **εγκαθιδρύοντας ένα πλαίσιο εργασίας, εργαλεία, μια οργάνωση που επιτρέπει τις ανταλλαγές, τις συνεισφορές του καθένα,**
- **δημιουργώντας πραγματικές δράσεις, καταστάσεις μάθησης συνδεδεμένες με τη ζωή,**
- **επιτρέποντας στα παιδιά να μην κάνουν πάντοτε τις ίδιες δραστηριότητες τον ίδια στιγμή**
- **επιτρέποντας στα συμβάντα της ζωής όλων των παιδιών να εισέρχονται στην τάξη.**

Χρησιμοποίηση ενός φακέλου στο μάθημα «Επιστήμες και τεχνολογία» ή πώς να αρχίσετε... απλά και αποτελεσματικά

*Από τον **Patrick Aslanian**, εκπαιδευτικό της Ε' δημοτικού στο σχολείο Jean Moulin, St-Maximin-la-Sainte-Baume, Var, http://www.freinet.org/creactif/moulin*

Πριν μερικά χρόνια κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις PEMF ένας φάκελος που επιτρέπει πειραματισμούς από τα παιδιά μέσα στην τάξη, με απλά υλικά. Αυτός ο φάκελος, προϊόν ομαδικής εργασίας, περιέχει καρτέλες δύο όψεων οργανωμένες σε διαφορετικές κατηγορίες: επιστήμη και τεχνολογία. Ένα συμπληρωματικό φυλλάδιο βοηθάει τον εκπαιδευτικό στην αξιολόγηση.

«Χρησιμοποιώ στην τάξη μου για τρίτη χρονιά αυτό το εργαλείο που ενσωμάτωσα στις "Τεχνικές ζωής".

Κάθε ζευγάρι μαθητών επιλέγει ελεύθερα ένα πείραμα για να το παρουσιάσει στους συμμαθητές του σε κάθε περίοδο. Κάθε μαθητής οφείλει να κάνει παρουσίαση και με άλλο ταίρι, κατά μέσο όρο πέντε φορές μέσα στη χρονιά.

'Οταν έχουν διαλέξει το πείραμα που θα κάνουν, κρατάνε ο καθένας μια φωτοτυπία της καρτέλας του πειράματος. Τα υλικά και τα εργαλεία, αν δεν είναι διαθέσιμα στο σχολείο, τα φέρνουν από το σπίτι τους ή τα βρίσκουν από συμμαθητές τους ή ζητούν να γίνει μια σχετική δαπάνη για την προμήθειά τους από το ταμείο του συνεταιρισμού της τάξης.

Αν γίνεται έχουν πραγματοποιήσει το πείραμα μια φορά στο σπίτι πριν μιλήσουν γι' αυτό στην τάξη, στο τέλος του «Τι νέα;». Χρειάζεται λοιπόν να προβλεφθεί ένας χρόνος για να προγραμματισθούν οι διάφορες παρεμβάσεις των μαθητών μέσα στην εβδομάδα.

Την μέρα της πραγματοποίησης του πειράματος όλη η τάξη μαζεύεται γύρω από τους πειραματιστές. Για αυτό το συμβόλαιο («Επιστήμη και Τεχνολογία»), πολύ συχνά τις παρουσιάσεις τις ξεκινούν αυτοί που δεν θέλησαν να πάρουν τον φάκελο των αριθμητικών πράξεων ή των γλωσσικών μορφών.

Χρησιμοποιούμε την ψηφιακή μηχανή, που είναι στην διάθεση των μαθητών για να καταγράψουν τις διάφορες φάσεις του πειραματισμού. Οι φωτογραφίες θα χρησιμεύσουν για την εικονογράφηση της σελίδας που θα διατεθεί για την περιγραφή της δράσης.

Υπάρχουν ερωτήματα και παρατηρήσεις όπως: «Τι θα συμβεί; Γιατί αυτό δεν λειτουργεί; 'Οταν το έκανα στο σπίτι, δούλεψε. Ξέχασα τον συνδετήρα. Το μαχαίρι δεν κόβει. Το καρφί είναι πολύ κοντό. Η λεκάνη δεν είναι αρκετά βαθιά... Και γιατί δεν το κάνεις όπως με τον Πέτρο για να...».

'Οταν το πείραμα τελειώσει ο καθένας γυρίζει στη θέση του και προσπαθούμε συλλογικά να συγκεντρώσουμε όλα τα στοιχεία της παρατήρησης (υπό την μορφή σημειώσεων αλλά και σκίτσων που θα μας βοηθήσουν στην κατανόηση των διαφορετικών παραμέτρων και μεταβλητών). Η καταγραφή θα αποτυπωθεί σε ένα φύλλο του ντοσιέ που ταξινομείται στην ενότητα «επιστήμη», με μια σύνοψη των περιεχομένων που ενημερώνεται τακτικά.

Πολύ σημαντικό: να μην παραλείπεται η ημερομηνία του πειραματισμού γιατί, πολύ συχνά, αυτό που διαπιστώνουμε ισχύει για έναν τόπο, μια ημερομηνία, ένα πλαίσιο».

Τα οργανώνουμε στην συνέχεια σύμφωνα με τα εξής κριτήρια:

- Δυσκολίες προετοιμασίας και συμβουλές που μπορεί κανείς να δώσει σε έναν νέο πειραματιστή που θα επισκεπτόταν τις σελίδες μας στο διαδίκτυο.
- Παρατήρηση με μερικές απλές φράσεις που να ξεχωρίζουν, αν χρειάζεται, τις διάφορες φάσεις. Σ' αυτό το στάδιο τα σκίτσα συνοδεύουν συστηματικά τις φράσεις, τα σχέδια έχουν λεζάντες.
- Αν είναι εφικτό να διατυπωθεί ένας νόμος, θα καταγραφεί με μία ή δύο φράσεις.
- Καμιά φορά, μπορούμε να σκεφτούμε αναφορές σε παιχνίδια που χρησιμοποιούν αυτή την αρχή, αντικείμενα της καθημερινής ζωής ή της ιστορίας. Είναι σημαντικό τότε να το σημειώνουμε. Συνιστά ένα πλούσιο άνοιγμα προς άλλα αντικείμενα.
- Καμιά φορά, θα παρατηρήσει κανείς άλλο πράγμα που θα πρέπει να το περιγράψει εξίσου. Η ισορροπία μιας σβούρας: ναι. Αλλά τα σχέδια που προκύπτουν και μεταμορφώνονται αποτελούν επίσης μέρος του πειραματισμού μας και θα καταλήξουν σε άλλα πειράματα (στη συγκεκριμένη περίπτωση σε οπτικά φαινόμενα) ή ακόμη στο ίδιο πείραμα βελτιωμένο ή αναπτυγμένο.

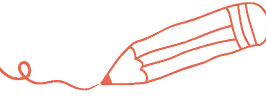
Το επόμενο στάδιο είναι η περιοδική ενημέρωση της ιστοσελίδας της τάξης με το κείμενο δακτυλογραφημένο στον υπολογιστή μαζί με τις εικονογραφήσεις του. Ένα είδος έκδοσης αλλά και χρονικής μνήμης που μπορούμε να μοιραστούμε με τους αλληλογράφους και τους επισκέπτες μας.

Εμπλουτίζω το περιβάλλον-τάξη:

- **θέτοντας στη διάθεση όλων το υλικό που διαθέτω**
- **πειραματιζόμενος με ένα εργαλείο μαζί με τα παιδιά**
- **Βιώνοντας μια τεχνική με όλη την τάξη**

4. Μαρτυρίες από ξεκινήματα

Πώς ξεκίνησα...

*Από τον **Antoine Cicolella**, εκπαιδευτικό στο σχολείο Alsace à Lunéville*

Ο Antoine Cicolella είναι εκπαιδευτικός σε ένα δημοτικό σχολείο στο Meurthe et Moselle μόλις έναν χρόνο. Γνώρισε την παιδαγωγική Φρενέ συμμετέχοντας στη διαμερισματική ομάδα του ICEM.

Γιατί… και πώς οργανώνει την τάξη του με μια τόσο μικρή επαγγελματική εμπειρία;

Ήδη, πριν το «ξεκίνημα»

Στο τέλος των παιδαγωγικών μου σπουδών στο IUMF (Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Δασκάλων) μας ζητήθηκε να συμπληρώσουμε, ως μελλοντικοί εκπαιδευτικοί, ένα ερωτηματολόγιο αξιολόγησης του δεύτερου έτους σπουδών και να χαρακτηρίσουμε με δυο λέξεις την εκπαίδευσή μας: απάντησα «παιδαριώδης» και «σχολική».

Προτιμούσα να βυθίζομαι στην ανάγνωση βιβλίων του Σελεστέν Φρενέ και για τον Σελεστέν Φρενέ, για να βαδίσω προς μια προσέγγιση που μου ταίριαζε, για να εφαρμόσω μια συνεργατική παιδαγωγική βασισμένη στην επιθυμία της μάθησης, να αρνηθώ την παθητικότητα των παιδιών στηριζόμενος στην ανάπτυξη της υπευθυνότητας και της αυτονομίας τους και στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους.

Μπαίνοντας λοιπόν στην τάξη για πρώτη φορά, είχα δύο στόχους: να ξεκινήσω αποφεύγοντας να αναπαράγω όσο το δυνατόν αυτά που είχα γνωρίσει ως εκπαιδευόμενος και να προσπαθήσω να εγκαταστήσω σχέσεις παιδιού - ενήλικα που να βασίζονται στην υπευθυνότητα και την πρωτοβουλία, προτείνοντας την πραγματοποίηση μιας εργασίας που θα ήταν τα πάντα, εκτός από «σχολική».

Δύσκολο καθήκον και ωραίες προθέσεις!